

De upper class en zijn glazen vloer

Frans Verhagen

Mijn Amerikaanse echtgenote is afgestudeerd aan Georgetown University in Washington, ikzelf aan Columbia University in New York. Het betekent dat onze zonen voorrang hadden gekregen als ze aan een van deze universiteiten zouden willen studeren. Het had geholpen als we een aanzienlijk bedrag hadden overgemaakt. Zoals de vader van Jared Kushner, Trumps invloedrijke schoonzoon, die 2,5 miljoen dollar doneerde aan Harvard University vlak voordat zijn zoon daar werd toegelaten. Volgens zijn docenten aan de middelbare school konden de prestaties van zoon Kushner die toelating niet rechtvaardigen.

Onze zonen gingen hun eigen weg maar ik moest eraan denken toen ik *Dreamhorders* las, het provocerende boek van Richard Reeves. De aan de denktank Brookings verbonden Reeves stelt dat zich in Amerika een proces voltrekt van consolidatie van de upper middle class. Hij heeft het over bovenste quintiel (de twintig procentgroepen waarmee deze statistieken werken) minus de top-1-procent omdat die het beeld te veel vertekent. Volgens de vele onderzoeken die Reeves belicht is deze groep vrijwel ongevoelig geworden voor neerwaartse mobiliteit. De kinderen van de upper middle class in Amerika worden zelf ook upper middle class. Ik vond het interessant om mobiliteit nu eens van bovenaf benaderd te zien, in termen van een glazen vloer, zoals Reeves het noemt, en niet steeds vanuit de lagere inkomens.

Het is niet zo dat het in Amerika helemaal ontbreekt aan opwaartse mobiliteit. Vorig jaar boekte J.D. Vance met *Hillbilly Elegy* een onverwachte bestseller (zojuist verschenen in Nederlandse vertaling). De dertigjarige Vance beschrijft hoe hij zich opwerkte uit het onderste quintiel naar een positie als venture kapitaal jurist in San Francisco. Hard werk, discipline en een flinke dosis geluk hielpen hem. Vance realiseerde zich dat hij niet de sociale vaardigheden had die de gevestigde klasse hanteert. Hij spuugde bij een sollicitatiediner het 'sparkling water' waarvoor hij had gekozen omdat hij dacht dat er iets mis was met de Pellegrino. Wist hij veel.

Kinderen in de upper class hebben een aantal voordelen. Ze ervaren geen structurele armoede. Hun ouders hebben waarschijnlijk gestudeerd en minstens een van hen heeft een goed betaalde baan. Ze wonen in een nette buurt en gaan naar goede scholen. Hun ouders hebben nagedacht voor ze aan kinderen begonnen en ze scheiden minder dan gemiddeld. Ze hebben betrokken ouders. Meer dan welke andere factor verklaart goed ouderschap het verschil in ontwikkeling tussen kinderen in het bovenste en het onderste quintiel.

Vaak wordt de beschrijving van deze voordelen weggezet als 'jaloersheid' of 'naijver'. Dat is onterecht want het gaat om een reëel fenomeen. Reeves wijst er op dat een meritocratische samenleving kinderen met gelijke capaciteiten maar minder voordelen kan en moet helpen. In Amerika gaat dat over zulke basale dingen als behoorlijke seksuele voorlichting (bijna de helft van de zwangerschappen is onbedoeld) en goede pre- en postnatale zorg. Voor goede onderwijzers moet het aantrekkelijker worden om te werken op moeilijke scholen in plaats van goed betalende privéscholen.

Wel onterecht zijn de voordelen die de upper class bewust construeert om zijn positie af te schermen. Reeves concentreert zich op drie ervan: een beleid dat buurten homogeniseert waardoor het inkomensgetto's worden, het bevoordelingsbeleid van de universiteiten en het stagebeleid voor hoger opgeleiden. Voor juristen, MBA's en andere studies is het een vereiste om 's zomers een stage te lopen. In de praktijk lopen die vaak uit op vast werk. Maar dit soort stages zijn veelal on- of onderbetaald en in een grote stad waar wonen duur is. Daardoor worden het barrières die minder kapitaalcrachtige studenten nauwelijks kunnen overwinnen.

Reeves veroordeelt ook een belastingbeleid dat via aftrekposten alleen die mensen bevoordeelt die flink wat

belasting betalen. De aftrekbaarheid van hypotheekrente, van lokale en staatsbelasting en van inkomsten uit bepaalde investeringsvehikels: ze leveren alleen wat op als je in de hogere of hoogste schijf zit. Prachtig, zo'n belastingvrij fonds voor de universitaire opleiding van je kinderen, maar je moet er wel iets in kunnen stoppen.

Woonsegregatie vergroot de klassenscheiding. In Amerika hebben de rijkste wijken de beste scholen: ze worden grotendeels gefinancierd met onroerend goed belasting. Onderzoek van *The Economist* toonde dat gezinnen in de arbeidersklasse vooral vrienden hebben die in de buurt wonen terwijl gezinnen van professionals veel bredere cirkels van kennissen hebben. Heb je een probleem of moet een deur geopend dan is er vaak een vriend of een vriend van een vriend die kan helpen. Zoals Reeves zegt: 'Voordeel stapelt zich op voordeel'.

In zijn directe upper class omgeving ervoer Reeves een terugkerend probleem in discussies. Mobiliteit is goed, meritocratie is prima, daarover waren zijn kennissen het eens. Maar per definitie impliceert opwaartse mobiliteit dat er ook neerwaartse mobiliteit is, een quintiel blijft een quintiel. Daarvoor was minder enthousiasme. De upper class heeft geen behoefte aan mobiliteit. Hij is al gearriveerd.

In *The Complacent Class* benadert Tyler Cowen, een veelschrijvende econoom aan George Mason University, het probleem van een andere kant. Hij vraagt zich af of de VS nog de rusteloosheid, de honger naar verbetering en snelle verandering heeft die het land altijd hebben voortgestuwd. Gekoppeld daaraan stelt hij de vraag of Amerikaanse democratie onder deze nieuwe omstandigheden kan blijven bloeien. De GI Bill gaf na de Tweede Wereldoorlog 7 miljoen veteranen hulp om vooruit te komen. De fameuze highways kwamen tot stand in een overheidsprogramma. Nu is de overheid de vijand.

Een bewijs voor Amerikaanse stagnatie is de afgenomen fysieke mobiliteit tussen verschillende staten. Ook dit aspect komt terug in het Hillbilly-boek van Vance: de mensen die in Ohio in middenklassebuurten woonden hebben hun wijken zien vervallen. Ze kunnen niet verkopen voor een acceptabele prijs, laat staan voor een prijs die een huis betaalbaar maakt in staten met een bloeiende arbeidsmarkt, Texas of Californië. Ze zitten vast. In de woorden van Cowen: 'Armoede en lage inkomens zijn niet meer redenen om te verhuizen maar redenen om *niet* te verhuizen, een fundamentele verandering ten opzichte van eerdere Amerikaanse attitudes.'

Ruimtelijke segregatie is zo scherp geworden dat degenen die het goed voor elkaar hebben nauwelijks ontmoetingspunten hebben met armen of zelfs lage middenklasse – hoogstens bij de kassa van de supermarkt. De welgestelde klasse is out of touch. Ze zijn vaak progressief in houding en opinie maar hebben geen idee van de echte problemen van gewone Amerikanen. Ze zagen Trump niet aankomen. Cowen is bang voor een sociale botsing van onaangename proporties.

Een boek met een veel internationalere invalshoek maar even verontrustend is *The Retreat of Western Liberalism* van Edward Luce, de Amerikaanse commentator van de *Financial Times*. Ook Luce is pessimistisch over de ontwikkeling en veerkracht van de westerse democratieën. Hij ziet een gevaar in de oncreatieve, behoudzuchtige en egoïstische houding van Amerikanen die het goed hebben (en ook van genoegzame Europeanen). Zijn palet is groter maar zijn schets is even alarmerend als het werk van Reeves, Cowen en Vance dat hij citeert.

Deze boeken zetten aan het denken. Ze zijn geen aanklacht tegen mensen die het goed voor elkaar hebben, wel een oproep om je daarvan bewust te zijn en je te realiseren dat een beschaafde samenleving met iedereen rekening houdt en die voordelen onderkent.

Mijn kinderen gingen naar de zevende Montessorischool, we lazen voor, hielpen bij hun spreekbeurten. Op hun vijfde waren ze al in heel wat musea geweest, op hun tiende regelmatig in het Concertgebouw te vinden. Inmiddels zijn ze met distinctie afgestudeerd. Ik hoef niet te tamboereren op onze ouderlijke kwaliteiten en de geweldige prestaties van onze zonen om me te realiseren dat ze alle voordelen meekregen van twee hoogopgeleide ouders, goed verdienende professionals. Maar het is goed om je bewust te zijn van de ingebouwde voordelen die upper middle class kinderen

hebben, zowel in de VS als in Nederland. Of een glazen vloer ook in Nederland bestaat kan ik niet beoordelen, maar het aloude cliché dat alles in Amerika vijftien jaar eerder gebeurt lijkt me reden genoeg om deze analyses op hun merites te bekijken.

Gebruikte boeken:

Richard Reeves, Dreamhoarders

Tyler Cowen, The Complacent Class

J.D. Vance, Hillbilly Elegy (vertaald als Hillbilly Blues)

Edward Luce, The Retreat of Western Liberalism